

Görög: BIRÓ GYULA

RAJZTÉS IDŐJE: 1966.

TART.: BÖLCSŐTŐL A SÍRIG - HIEDELMEK
- HONORSZENTEKOROTÓN

35 lap

FÖLDRAJZI MUTATÓ: HONORSZENTEKOROTÓN

SZAKMUTATÓ: XXI

Iratgyűjtő

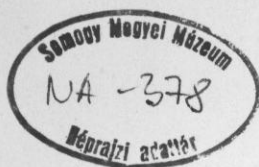
MSZ 5617
PAPIRIPARI VÁLLALAT



KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁROZÁS

ÁTVEZETVE AZ EGYSÉGES ITK. 1021-es TÉTELE ALÓL



1021

RIPPL-RÓNAI MÚZEUM

KAPOSVÁR

Telefon: 23-74. — Postafiók: 70.

Biró Gyula:

B Ő L C S Ő T Ő L A S Í R I G

(Részlet)

Hiedelmek-szokások, rontások,

Babonás történetek

Homokszentgyörgyön

Gyűjtötte : Biró Gyula

IV.évf. magyar- történelem- orosz
szakos főiskolai hallgató

A gyűjtés helye: Homokszentgyörgy

A gyűjtés időpontja:

1965. ápr. 10-18-ig.

1965. jún. 22-30-ig.

1965. nov. 4-8-ig.

1965. dec. 29- 1966. jan. 28-ig.

A gyűjtés módja :

Pályamunkám anyagának nagyobbik részét magnetofonnal,
kisebbik részét pedig egyszerű lejegyzéssel gyűjtöttem.

Bölcstől a s í r i g - Az emberi élet legfőbb
állomásaihoz / születés, házasság, halál/ kapcsolódó
hiedelmeket öleli fel e témakör. A mindennapi élettel
szoros kapcsolatban jöttek létre, évtizedek során ala-
kultak, formálódtak. Szájhagyomány útján "fíru-fíra"
öröklődtek, s-a most lejegyzett formájukban már nagyon
elvéteve alkalmazzák őket. Napjainkban már csak az em-
lékezet világa őrzi meglétüket.

Témakörök:

I. A falu és a beszélt nyelv
sajátosságai:

A./ Helytörténeti sajátosságok. /Rövid történeti
áttekintés./

B./ Nyelvi sajátosságok.

II. Bölcstől a s í r i g

A./ Születés- gyermekkor

1. A születendő gyermek neme és száma

- 2./ Tilalmak
- 3./ A szülést elősegítő babonák
- 4./ Előkészületek a szüléshez
- 5./ Szülés-csecsemőfürdetés
- 6./ Paszit/a/
- 7./ Avatás és keresztelő
- 8./ Gyermekbetegségek és gyógyítási módjaik

B./ Ifjúkor-házasság

- 1./ Ifjúkori szokások- leányavatás
- 2./ Szerzés és alku
- 3./ Kéretés
- 4./ Eljegyzés
- 5./ Lakodalom

C./ Halál

- 1./ Halálhozó előjelek
- 2./ Halál-temetés
- 3./ Temetés utáni szokások

BIBLIOGRÁFIA

1./ BÁLINT SÁNDOR:

Az egyházi évnéprajza

2./ BERZE NAGY JÁNOS dr.:

Baranyai Magyar Néphagyományok
I - IV.

3./ CSORBA JÓZSEF:

Somogy Vármegye ismertetése
Pest 1857

4./ GÖNCZY FERENC:

Somogyi gyermek

Kaposvár, 1937

I. A falu és a beszélt nyelv sajátosságai:

A./ Helytörténeti sajátosságok

Homokszentgyörgy, Somogy déli részén található közepes nagyságú település. A településre vonatkozó legrégibb adatok a XIII. századba nyúlnak vissza. Majd 1425-ben S e n t g y u r g h néven szerepel a babelcsai bencés apátság birtoklajstromában. 1565-ben viszont már M u u s a S z e n t G y ö r g y néven fordul elő a török adójegyzékében. A törökkori településre utal a faluban összegyűjtött földrajzi neveim közül két név, a T ö r ö k k ú t, és a T ö r ö k t e m p l o m. Az idősebbek elbeszélése szerint a törökök menekülés közben lerombolták a falut és a templomot, s a templom harangját egy közeli kútba dobták. A törökkori település maradványai / Török kút, a templom helye, s a házak körvonalai/ jól látszanak.

Egy másik földrajzi név, Ö s z p ö t e /ma a falu határának egyik része / és a hozzá fűződő közmondás- Öszpöte, ott a világ közepe- arra enged következtetni, hogy e területen valamikor fontos központi település lehetett. Állítólag a szigetvári csata után rombolták le a törökök. Település voltát bizonyítja az is, hogy megtalálható az akkori falu temetője és keresztje, valamint különböző régészeti leletek utalnak az előbbi feltevés jogosságára./ Kovás[puska závarzata, cseréppipa maradvány, égetett faldiszító motívumok/ A talált numisztikai leletek viszont azt sejtetik, hogy e területen húzódnak a rómaiak hadiútja is. /római korabeli arany és ezüstpénzek /

A jelenlegi falu összterülete kb. 7000 kat. hold. Lakói nagyrészt magyarok, de megtalálhatók a nemzetiségiek is.

Főleg németek és cigányok. Földműveléssel foglalkoznak, fő terményeik: burgonya, dohány, kukorica.

A birtok első magyar földesura U n g n á d K r i s t ó f volt/1667/, majd S z é c h e n y i G y ö r g y kolozsvári érsek vette kezelésbe a birtokot. A Széchenyiek birtokában 1945-ig megmaradt Homokszentgyörgy. A XIX. sz.-ban a falu lakói reformátusok voltak. Erről tanuskodik C s o r b a

Jó z s e f 1857-ben kiadott S o m o g y V á r m e g y e
i s m e r t e t é s e című munkája is.

"H o m o k - S z e n t - G y ö r g y : falu, L a d és
K á l m á n c s a közt, ref. anyaszentegyházzal, a la-
kosok száma 588. F. u. g r. S z é c h e n y i!"

Utolsó földesurai S z é c h e n y i M ó r i c z és M a r-
g i t voltak. A XX. sz. elején a református lakosok száma
csökken. A gróf uradalmán dolgozó cselédek száma egy re növe-
kedik. A cselédek legtöbbször katolikus vallású volt, míg a
pógárok, akik saját földdel rendelkeztek, a református vallást
gyakorolták. A falunak azt a részét, ahol a "kálomisták"

laktak, a cselédek külön névvel illették. N a g y f a l u -
a cselédek gondolatvilágában egyet jelentett a kálomisták

lakhelyével. A faluban jelenleg két templom van : református
és katolikus. A református templom 1820-ban épült, majd
1848-ban újjáépítik. A katolikus templom jóval fiatalabb.

A török pusztítás után nem építik újjá a régi templomot. A
hívek 1935-ig L a d -ra és S z u l o k -ba jártak misére.

Új templomot csak 1935-ben építettek az akkori grófnő,
S z é c h e n y i M a r g i t tiszteletére. A templom védő-
szentje S z e n t M a r g i t, s ezen a napon /jún. 13./
a templom előtti téren búcsút szoktak tartani.

A legutolsó népszámlálás arról tanuskodik, hogy a falu
lakosságának száma meghaladja a 2000 -et. A falu lakói
földműveléssel foglalkoznak. Fő terményeik: burgonya, dohány,
nagy részét külföldre exportálják. A homokszentgyörgyi Z ö l d
M e z ő T. S Z. híres állattartásáról is.

A falu lakói az ö-ző dialektust használják. Erről, és egyéb
nyelvi sajátosságokról a következő fejezetben részletesen
beszélék.

B./ A beszélt nyelv sajátosságai

Hangtani sajátosságok:

A faluban az ö-ző dialektust használják.

pl: embör, könyér, gyerök, möggy stb.

Nr. "Elmogyök, elmogyök nagyon messzire,
Nem löszök soha senkinek terhire.
Nem sirok, nem sirok, nem is könnyezök,
Lössz még tavasz, lössz még nyár dején
nem löszök."

Bizonyos foku é-zés is megtalálható:

pl: csöndérök, röndérök, kéntató /kinzatol/

Nr. "Rúzza Sándort üldöszték a c s ö n d é r ö k,
r ö n d é r ö k, mégse tutták mökfogni."

A felsőnyelvállású, hosszú magánhangzók helyett rövidet ejtenek.

pl: tüz, viz, huz, kut, stb.

A szókezdő helyzetben levő illabiális-i" helyett, néha labiális ö-t ejtenek.

pl: Illés, ~ Öllés, ismerős, ~ ösmerős

Pm. "Öllés bácsi hun a pap?"

"Ösmeröm, ösmeröm, de nem tunnám mögmondani,
hun láttam."

A palatalizáció is érvényesíti hatását. Különösen az n"-hang válik palatális képzésűvé,

pl: mökkivány, Kálmány, Hatfanykálmány, innya,
hütleny stb.

Pm. "Hütleny babám hirt sē hallasz felőlem!"

"Kálmány fíjam híjjunk papot, mi a kívánságod?"

"Hatfanykálmányba a nagyapámnak vót ety kocsmája,
a péntőhajtói csárda."

A falu lakosaira jellemző, hogy a palatális ny"-t nem mindig használják a megfelelő helyen. Ugyanazon személy beszédében is következtelenségeket találunk. Például az a s s z o n y

esetében háromfajta variációt lehet megkülönböztetni egyik adatközlő beszédében.

a./ palatális „ny”-nyel ejtett - a s s z o n y

b./ nem palatális n”-nel ejtett - a s s z o n

c./ a szó végéről az „n” el is maradhat.

Ilyenkor az előtte álló magánhangzó kissé nazalizálódik: A s s z ó

Az „á” hangokat kissé zártabban ejtik

Pm: "Ablakomra szá^állt a föcskemadár."

Az „á” után következő szótag-a- hangja helyett néhány szóban-ó- hang van.

pl: ágas ~ ágos, tágas ~ tágos, lábas ~ lábós,
lábad ~ lábod stb.

Pm. "Tizönkétá^ágos korbá^ácset szoktyunk fonni."

"Belemönt a túske a lábomba."

A zártabbá válás megtalálható más magánhangzók esetében is.

pl: ~~o~~ ö ~ ü, o ~ ü, i ~ ü, e ~ i,

ö ~ ü pl: jön ~ gyün, nő l ~ nyül, ő /személyes névmás/ ~ ü

Pm. "Az ü aptya az én ipamnak az aptya."

o ~ u pl: furó furu, rózsa rúzsá stb,

Pm. "Add mög magad Rúzsá Sándor, nem lősz sémmit bántásod."

i ~ ü pl: idő ~ üdő, szíve ~ szüve stb.

Pm. "Születésöm üdeje, ezernyocsázhetfennyóc."

Nr. "Aggyon Jsten Pápajiné jóještét!

Aggyon Jsten b^étyárok^ának szöröncsét.

Pápajiné n^e kíván^ánya szöröncsét,

Még az éjj^e natykés járgya a szüvét."

Faraggyák a Szendrő báró hársfáját,

Akireja juhász legént akasszák.

Fujja ja szél, gyócs üngit és gatyáját

Veri összeja réssarkantyús csizmáját."

e ~ i pl: egyenes ~ igyenés

Pm. "Domboldalon hat zsandár váktába
Igyenösen mönnek a csárdába."

A nyiltabbaválás tendenciája is érvényesíti hatását.

pl: u~o, o~a

unoka~onoka, magyaró~magyaró, most~mast,
, kukorékol~kakarékol

Pm. "Ha a tyúk kakarékol, az halált jelönt."

A v-hang néhány szóban indukáló hatású:

pl: Kapezsvár, tezsvér,

Pm. "Emögyök Kapezsba vásáni"

"Patkó Pista neköm második unokatezsvéröm
Apámmā első unokatesfér"

L-ezés és j-zés váltakozva használatos.

pl: csekél, möl/mely/, nyalla, királ stb.

De használatos a csekély, nyalja, király alak is.

Pm. "Patkó Pista megmontaja a magyarladi papnak,
hogy möl napon mögy hozzája."

Mr. "Tizönkét lányt mökkérettem részemre,

De mindegyik hibát talált énbennem.

Az egyiknek picí vótam, a vót baj.

A másíknak szőke vótam, a vót baj.

A harmadíknak a vagyonom csekél vót..."

Érdekes jelenség az, hogy a szóvégi „l”-teljesen elmarad, és így az előtte lévő magánhangzó is megnyúlik.

pl: asztā, röggē, könyérrē

Az „l” nemcsak szóvégen, hanem a szó belsejéből is elmaradhat.

pl: ēkapi, ēmecci, ēkéri, ātató

Gyakori az is, hogy a mássalhangzó után álló „j”-ty”-re változik.

pl: aptya, kaptya, raktya, roptya

A szavak elején, és különösképpen a szavak belsejében a „j”-t gyakran „gy” váltja fel.

pl: Szőkezdő helyzetben: jön~gyün, jut~gyut
jel~gyel

A szó belsejében : feljön~főgyün
verje~vergye
borjú~borgyu

Alaktani sajátosságok:

A beszélt nyelv igeragozása is különleges. A tárgyas ragozásu \acute{z} igék kijelentő mód egyes szám harmadik személyében a k a p j a, l á t j a, r a k j a, helyett gyakran használják a k a p i r a k i, l á t i, stb. alakokat.

Gyakran találhatók régies alakok is:

A régies múlt idő használata nem általános, csak az idősebbek beszédében fordul elő.

Pl. vettek, beköttek, leköttek stb.

Pm. "Késő össze \bar{z} leköttek a gazdák is a legellőru."

"Magik má \bar{e} vettek néném?"

"A lakodalomba beköttek az asszonyok kezét, s úgy szödték a kásapénct."

Az "it" képző helyett előfordul az "e-t" képző is

pl: tanító ~ tanéttó, szerítő ~ szeréttó stb.

Az egyes szám harmadik személyü birtokos személyrag "e"-je helyett "i"-t is használnak.

pl: pönze ~ pénzi, felesége ~ feleségi
ablaka ~ ablaki

De a b l a k i d: -a reformkorból megmaradt hangtani sajátosság. A rövid nyelvi formára való törekvés eredményeképpen alakult ki. Az egy birtokos mellett több birtokra utaló személyrag régi, rövid alakja. Ritkán fordul elő-főleg a régi nótákban.

Nr. "Gyöngyvirágos a b l a k i d b a, tödd ki
babám az aranyos leveled,
Had olvassam este, röggé,
Mért csätad mög
Az én árva szüvemet."

Az "i" nemcsak egyes szám harmadik személyü birtokos személyrag "e"-je helyett áll, hanem "i"-t találunk a többes szám harmadik személyü birtokos személyragban is. /uk" helyett "ik/"

pl: Macsita-a cigányoknak a városik.

A náluk, lábuk, maguk, alakok helyett gyakran hallani a következő alakokat: nálik, lábik, magik;

Pm. "Az az illető mögy majd magikhó- aszongyahát gyütt is."

S z ó k i n c s b e l i s a j á t o s s á g o k :

Főként a köznyelvi változatok érvényesülnek tájnyelvi formában.

pl: ~~könyér~~ ~könyér, ember ~embör stb.

A földművelésben használt szerszámok elnevezései német hatást mutatnak. Különösképpen erős ez a hatás a kisiparosok szerszámainak elnevezéseiben.

pl: colstok, fángli, vinkli, hóbli. stb.

Tájnyelvi szavak: melönce, szelönce, tétáma /témája/, kaponya

/vízmerő edény/, ráta /mezőrész/, kamukér leány

/szóttlan leány/, gyikérszántás /sekélyszántás/,

csuit/gömbölyű, hosszúkás, elég magasra növő, víz-

parti növény, belőle készítik a lucaszéket/

tézsla /huzóruđ, szántásnál használatos/

gerébei /bordái, v.kinek, v. v.minek a bordái/

szövőszék bordái.

kalangya ~kepe ~kereszt,

sukk, fésukk /paraszti mértékegységek/,

egész hel szekció /24 hold szántó és a hozzátartozó rét, erdő./

fé hel szekció / 12 hold szántó és a hozzá tartozó

rét, erdő/

fertál föld/8hold föld és a hozzá tartozó erdő rét /

oktál föld /4 hold szántó és a hozzá tartozó erdő, rét/

II. BÖLCSTŐL A SÍRIG

A. / SZÜLETÉS - GYERMEKKOR

1. A születendő gyermek neme és száma:

A szülők, nagyszülők kíváncsian várják gyerekük, unokájuk megszületését. "Fiú lesz-e, vagy lány?" Gyakran vetődik fel ez a kérdés. Különböző szokások alakultak ki ezzel kapcsolatban. Egyesek szerint már a nemzés időszakában eldönthető ez a kérdés, mégpedig a következőképpen:

az első éjszaka nagyon fontos abból a szempontból, hogy ki a kezdeményező. Ha a férfi a kezdeményező, akkor fiú születik, ha a nő a kezdeményező, akkor lány lesz az asszonynak.

Nr. "Amikor kisgyerök születik, asszokták mondani, hogy azér született kisgyerök, mér az aptyának köllött jobban, mikor pedig lánya születik, akkor mög aszt mongyák, hogy azér született kislány, mér az asszonynak köllött jobban."

Mások szerint fiú születik abban az esetben is, ha a férfi a nemi érintkezés előtt sapkát tesz a fájére. Fiú születik a következő szokás szerint is:

Nr. "A menyasszonyt, mikor készítik az esküvőre, annak a ruhájába nem tősznek várótút, csak gombostút azér, hogy csak fija szülessen nekije."

Ha a menyasszony leányt akar, abban az esetben a nászéjszakán a nemi érintkezés ideje alatt, meg kell harapnia a vánkos csücskét.

A terhesség ideje alatt is meg lehet állapítani a gyermek nemét:

Nr. a. / "A terhes asszon, mikor kimögy, akkor a szülei megbeszélés uttyán leterítenek éty zsepkendőt. És amikor a terhes asszon bejön, ha a szélit foggya mög, aszt mongyák, hogy bisztossan lánya lössz."

b. / "A terhes asszon gyomra xha ég, akkor lánya

Legényavató - Húsvét vasárnapján rendezték meg a templom előtti téren. A 18. életévüket betöltött fiúk felsorakoztak, s várták a falu legidősebb legényét. A falu legidősebb legénye elhaladt a sorok előtt, mindenkinek jó erős pofont adott. Aki~~nek~~ pissenés nélkül fogadta a pofont, s a vele járó fájdalmat, azt a falu legényei maguk közé fogadták. Aki nem állta meg pissenés nélkül, várhatott a következő legényavatóig, hogy ő is kiállva a próbát, a falu legényei közé állhasson.

A fiatalokban a nősülés, férjhezmenés gondolata, különösen tavasszal vetődik fel. A tavasz, a természet megújulása, az élet újjásarjadása. Kihajtanak a fák, virágoznak a növények. A méhek körülöngják a virágokat, gyűlik a nektár. Az eladó leányok tavasszal az első virágos faágat letörik, s szoknyájuk belső részébe bevarrják, hogy hozzájuk is úgy jöjjenek a kérek, mint ahogyan a zöld ágat körülöngják a méhek.

Nr. "A legelső ágot, mire rajoznak esőbe a méhek, aaszt a lányoknak az eső szoknyájukba beszokták varrni, hogy sok kérőjük lögyön."

Tavasszal az eladó leányok kísértálnak a falu határába. Ha páros fecskét látnak, még abban az évben férjhez mennek, ha páratlant, akkor nem lépnek házasságra.

Nr. "Tavasszā látnak föcskét a lányok, ha párosatlátnak, akkor férhő mönnek, ha páratlant, akkor nem mönnek férhő."

Tavaszt megelőzően, farsangkor a lányos anyák "hadjáratot" indítanak a legények megszerzéséért. Igyekeznek a kiszemelt legényt magukhoz édesíteni. Meghívásokkal halmbzzák el, itatják, etetik. Ha sikerül a legényt megfogni, az ismerősök, szomszédok azt mondják: "na, eszt is mögötették vakcsibévél." Azonban nemcsak a legények ételébe, hanem a férjek ételébe is szívesen tesznek vakcsibét. Az asszonyok célja ezzel az, hogy férjüket is olyan engedelmessé, süketté, és vakká tegyék, mint amilyen a vakcsirke.

Nr. "Régön a régi öregök úgy tartották, hogy amejik embört süsünek akarták az ^{hogy} megagyon, akkor márciusi csirketojást, amibü nem két ki a csibe, be szokták tönni a rembe, héccör mögtörik, héccör szita hátán mögszítájják, akkor aszt rakták a levesbe, hogy az embör

ojan süsü vak lögyön, mint a vakcsirke."

A farsangi bálokra, összejövetelekre nagy kedvvel készülődnek az eladó leányok. Jókedvüket bizonyítja az is, hogy az előkészületek időszakában arra is képesek lennének, hogy egy nagyobbacska berjút is átugorjanak. Farsang után, pláne ha nem mentak férjhez, még egy macskát sem képesek átugorni, inkább elzavarják az útjukból.

Nr. "Mongyák, hogy sicc té macska! Ugye, nem mönt férhő, nem lépik átú, de farsangelőtt még a bergyút is köröszttü akarik lépni!"

Farsang idején nemcsak a lányos házak indítanak rohamot, hanem a legényes házak is a kiszemelt leányért. A legény anyja, vagy nagyanyja megfőzi a szobakulcsot, hogy fiuk azt a leányt vegye el akit ők is szeretnének.

Nr. "Főszte vagyyeröknek az anyja a kulcsot, hogy évögye a fija azt a lánt, akit ü akar."

A kulcsfőzés szokása különösen a háberu alatt és a háberu után volt gyakori. Afalubeli férfiak közül sokan voltak az oroszországi frontokon, s közülük többen is orosz fogságba estek. A háberu alatt, majd a befejezése után az anyák, feleségek, menyasszonyok gyakran megfőzték a szobakulcsot, hogy idegenbeszakadt hozzátartozójukat minél előbb üdvözölhessék családi körükben.

A lányok kíváncsi természetűek. "Igyekeznek megtudni, azt hogy ki lesz a jövendőbélijük. Kiváncsiskodásuk különösen szembe-tünő Szent András napján, karácsonykor és húsvétkor.

A karácsonyi ünnepkör egyik legkedveltebb ünnepe, a szerelmi varázslat ideje - Szent András napja/ nov. 30/. Szent András napjának eljövételét különös izgalommal várják az eladósorban lévő lányok. A néphit szerint, amelyik leány ezen a napon böjtöl, s éjjel megkérdezi Szent Andrást, megtudja tőle, hogy ki lesz a vőlegénye vagy a férje.

"Nr." Szent András naptján bötüni szoktak a lányok, hogy möglássák a jövendőbellit. Akkor éjjē tötök a fejük alá férfi üngöt, vagy ijjesfélét, mög gatyát, tükröt, hogy mikor éjjē fölébrennek, möglássák, hogy kit amottak mög."

Azonban nemcsak ezt az egy eljárást alkalmazták, hanem még többet is.

Nr. "Szent András naptján a lányok bötünek, tiz darab K cédulát irnak, külön nevet irnak rája. Tiz napig dobájják, bele atüzbe és a legutótot nézik mög. Amijen név van rajta, ejan lösz az urának a neve."

"A lányok tiz gombocot főznek, és abba tösznek ijen cédulát. Asztán amölik legelősször főgyün, aszt mögnéziés hát ejan nevü lösz az ura, mint amijjen a cédulán."

A gombóc és a cédula kombinációját alkalmazzák a következő esetben is:

Nr. "A lányok gombocot szoktak főzni. Tizünhármát. Atizühárem gombocba pappircédulát raktak. Mindön cédulára egy-egy fiú nevit csinyájják. Amölik mögmaradott legutollára, allött avőlegénye."

Ajövendőbeli szerelmes meghatározásában a lányok a tökmagnak is jelentős szerepet tulajdonítanak.

Nr. "Szent András napker a lányok tökmagot töttek a fejük alá, és éneveztek őket a legényökrü, amölik elősször kipattant, allött neki az ura."

Nemcsak a tökmagnak, hanem a zsebkendőnek is megfelelő szerep jut. A zsebkendő különös vonzeróvel rendelkezik abban az esetben, ha melléje fésüt is tesznek.

Nr. "A lányok Szent András naptján fésüt, zsebkendőt tösznek a fejük alá. Azsebkendőt annak aggyák akivē ēakargyák vötetni magukat, mert így biztosabb lösz, hogy évöszi őket."

Szent András napker az öntőasszonyok elmet szoktak önteni a lányoknak. Az ölemöntés során aszerelmes leány megtudja, hogy ki lesz a jövendőbeli férje.

Nr. "Szent András napján a lányok bötünek, ölmot szoktak önteni az öntőasszonynál, vagy maguk is öntenek, és kigyün az a forma, hogy mijenfi fiataljembér lösz a vőlegénye vagy a férje."

Szent András napker a kora reggeli időpont, s a lefekvés előtti időszak is döntő szerephez jut.

Nr. "Sz^hnt András naptján koráⁿ rögg^e kimöntek a lányok az utcára, amijen nevet hallottak elősször, ojan vót az ura. "

"Lányok vótunk-beszéte az egyik a másikának. Egész nap nem öttek, nem ittak. Aki ezt mögtötte, az este övött három szöm buzát, ivott három csöpp vizet, ,akker aztán gatyát tött a feje alá, hogy mögánoggya, ki lössz ajövendóbélije."

"Lefekvés előtt a lányok különös mondókát mondtak:
" Sz^hnt András naptján a lányok egész nap nem öttek. Lefekvés előtt asztallábot töttek a vánkesuk alá. Majd az egyik lábukkal az ágy lábára léptek és a következő mondókát mengyák: ágy lába léplek, Sz^hnt András kérlek, éjjeli álmomba mutasd mög neköm ki lössz a férjem."

Homokszentgyörgyön sekáig nem volt templom. Ahívek szülokba, de főként Ladra jártak át misére. E kényszerhelyzet is bizonyos szokásokat eredményezett, különösképpen az éjjeli miséhez/karácsony/füződnek ilyen vonatkozású hiedelmek, szokások. Az éjjeli miséről siető lányok különös elképzeléseket alakítottak ki jövendóbélijükről, s bizonyos szokásokhoz rögzítették ezeket. Ilyen például a piros alma szerepe vagy a favágítóról behozott forgács/ aprófa/ páros vagy páratlan volta. A piros alma többféle variációban szerepelt:

Nr. "1. Karácsony éjjé, mikor mönnek a lányok a misére, visznek piros almát a kezükbe. Mikor aztán hazamönnek az éféli misérü, kijállalány a kiskapuba, és amöllik legénnyé találkozik, azt szökták mondani, hogy az lössz az ura."

"Éféli misére szöktak vinni a lányok piros almát. Azt már lucanaptján rötögették, hogy s^hnki né lása és né ögye mög. Mikor mönt az éféli misére, a hóna alá tötte, de csak akker mikor mönt az éféli misére. Asztá otthun vötteki, mikor hazajért, asztákiát a kiskapuba, és amijen nevü férfi mönt az uccán ojan nevü lött az ura is."

Az éjféli miséről siettek haza a lányok. A szomszéd faluk mintegy hat- hét km.-re vannak Homokszentgyörgytől. Alányok e távolságot szinte versenyt futva tették meg, hogy minél hamarabb hazaérjenek, s elsőnek öleljenek fel egy öl forgácsot és annak páros vagy páratlan voltából megtudják, hogy mikor mennek férjhez.

Nr. Möntem éféli misére Ladra. Ném ojjan messzi vót, de vörsönyöztünk hazafelé, hogy ki lögyön az eső. Hun möllike előbb ért, hun möllike később, mer messzebb lakott. Möntem röktöm a favágittóra, főöletem a fát /~~bevittem a kony~~/ bevittem a konyhára, bedoptam, asztá a konyhaajtó nem vót becsukva, mögövastam. Összepároztam őket. Páros vót. Még abba az évbe férhömöntem."

A férjhezmenés vagy pártában maradás nemcsak a forgács páratlan vagy páros voltától függ, hanem attól is, hogy a disznó hányat röffen, ha az éjféli miséről hazatérő lány megrugja a disznóól ajtaját.

Nr. "Ez régön mögtörtént. Úgy halottam. A lányok eszektak mönni a főtámadásra, akkor esztánnék abbaja zűdöbe avvót a szokás, hogy mikor hazagyüttek, a lányok körüfutották az ólat és mögrugdesták az ól ajtaját. ~~ASZT~~ ASZT szekták mondani, hogy ahányat röffen a disznó, annyi kérője lössz vagy annyi év múlva mögy férhő."

Az eladó leány a karácsonykor az éjféli miséről kilépve megtudhatja, hogy mi lesz az urának a neve. A régi öregek azt tartják, hogy az éjféli mise befejezése után amilyen férfinevet hall először a fiatal leány, olyan nevű lesz az ura.

Nr. "Akkor mikor évótam legös legelősször éféli misére, akkor én is mint a többi lány, kíváncsiskottam. Akkor eccör halloam én, hogy Gyuri. En mög ugy mögütököttem. Minek kijabájják eszt, hiszön ném az az én udvarlómnak a neve- és később valóban Gyuri lött az én udvarlómnak a neve."

A karácsonyi ünnepeket mindig nagy készülődés előzi meg. Az asszonyok sütnék főznek, takarítanak. Karácsony szent estéjén elkészítik a karácsonyi asztalt. Az asztalt karácsonyi abrosszal terítik le. ~~Az~~ Az eladó ^{sorban lévő} (sérbém) lányok a karácsonyi abrosszal alá az asztal négy sarkára kukoricaszemeket szektak rakni. Karácsony reggel korán felkelnek, megszámojják a kukoricaszemeket. Akié páros volt, az számíthatott arra, hogy hamarosan férjhezmegy.

Nr. "Karácsony este leszoktyák karácsonyi abrossza területeni az asztāt, akkor szoktak alátönni a lányok az asztā négy sarkának kukoricát. Akkor karácsony röggē főkētekēs mögövästák a kukoricát. Akijé páros vót., az számíthatott aférhömönésre.

A karácsonyi ünnepek ideje alatt a lakásban összejsöpört szemetet nem szokták kivinni. A karácsonykor egybegyült szemét különös varázserővel rendelkezik. A lányos házaknál a kérők sokaságát idézi elő.

Nr. "Karácsony este kisöprik a szobát, és a lánytú kiküldik aszemetet, hogy mindönfélé szorgya, hogy mindönhunnan gyűjjenek a kérők."

A kérőket a rosszindulatú szomszédok, irigy lányos anyák gyakran elriasztották. A lányos házak kapujába babot, seprűszálat, kukoricát szoktak tenni. A gazdaasszonynak tilos volt ilyenkor elsöpörni a babot és annak tartozékait. Csak kívülről jövő, idegen emberek távolíthatják el a babot, és így a kérők sem maradnak el a háztól.

A húsvéti sonkához ill. annak csontjaihoz is érdekes hiedelem fűződik. A lányos házaknál fiatal lányok a húsvéti sonka megmaradt csontjait elnevezték a legényekről, s az asztal alá tették. Éber figyelemmel kísérték, hogy akonyhába behívott kutya melyik csontot viszi el. Elvették a csontot a kutyától, sekkor megtudták, hogy ki lesz aférjük.

próbálkoznak.

Nr."Mikor a szörzõasszonyok elmõnnek a lányos házhó, a lány kiküldik vizér.hogy lássák nem e sánta véletlenül. még el is döntik elõtte a söprüt, hogy vajon fölvész e. Ha nem, akkor olyan lusta, hogy a fenének se köll."

Viszont ha a lány megtetszik a szerzõasszonyoknak, abban az esetben ajánlatot tesznek a lánynak. Megkérdezik tõle, hogy hozzámenne e ehhez^{és} ehhez a legényhez. A lány megadja a választ. Ha igen a felelet, a szerzõasszonyoknak tilos az uton disznószarba lépniök, "mert könnyen elcsúszhatnak a szerencsén."

Nr."A szörzõasszony elmõgy a lánhó, mögkérdi, hogy emõgy e a legényhó. Mikor viszi a választ, visszamen a legényhó, az kérdi tûle, nem lépett e disznószarba? -Nem, asszonya."

A szerzést/szörzés/ az alku /aku/ követi. Az alku nem más, mint a szülök egyezkedése. A fiú családja foglalót, un. asztalpenzt ad. Az asztalpenz lehet gyürü, egyéb ajándék, sőt, kopertába pénzt is adhatnak. A fiú szülei ezután eltávoznak. A lányos család a látogatás után felbontja a kopertát, s megszámlolják a pénzt. Ha keveselik, nem adják oda a lányukat, többet kérnek. Végül is addig alkusznek, míg megegyeznek, s a kéretés idõpontját is leszögezik. A fiú családja meghatározza, hogy a menyasszonynak hány inget és gatyát kell kiszabnia.

3. K é r e t é s

A kéretést a vólegény keresztapja/pezsoviccsa/végzi el. Borozgatás közben megállapodnak abban is, hogy mikor tartják az eljegyzést.

Nr."Régõn a vólegényem emõnt az õ pezsoviccsa. Ő mõnt e vele kéretnyi a lányos házhó. Mögkérették a lányt, asztán gyütt az eljegyzés, maj a lakodalom"

4. E l j e g y z é s

Az eljegyzést a lányos háznál tartják. A fiú házánál viszont a szabást végzik nagy buzgalommal. Már délelõtt megjelenik a menyasszony segítõivel és kiszabják a megadott számú inget és gatyát. Az eljegyzést nagy készülõdés elõzi meg. Ekkor történik a gyürüváltás és a lakodalom idõpontjának megbeszélése is. Az eljegyzés csak

akkor lesz szerencsés, ha azon az éjelen valamilyen edény össze-
törik. Eljegyzéskor szokott Imenyasszony 4-5 zsebkendőt is ajándé-
kozni a vőlegényének.

5. Lakodalom

Időpontját előre meghatározzák. Megbeszélik azt is, hogy kit
hívjanak meg. A lakodalom időpontját a hét napjaihoz gögztik
attól függően, hogy ki milyen származású vagy vallású. A svá-
bok kedden ^{tartják} a lakodalmukat, attól ~~függően~~ függetlenül, hogy milyen
vallásúak./szulki hatás/A pógárok/reformátusok/ pedig csütörtökön
és szombaton, acselédek/katolikusok/ viszont csak vasárnap tart-
hattak lakodalmat. Napjainkban úgy akatolikusok mint a reformátusok
szombaton és vasárnap tartják lakodalmukat.

A vendégeket a fiú, pozsovicsa/keresztapja/ hívja meg. Cifra, szala-
gos kalapot visel, hogy mindenki felismerhesse. Elsőnek a két nász-
nagyot hívja meg, akiknek kötelességük avendégsereg szórakoztatása,
és a templomi költségek fedezése.

Homokszentgyörgy a XX. sz.-ban református község volt.
Ezt bizonyítja Cserba József 1857-ben megjelent Somogy Vármegye
ismertetése című munkája is./ lásd: A falu és aveszélt nyelv saját-
osságai c. rész./ A XX.sz. elején, majd akatolikus templom felépí-
tése után egyre jobban szaporodtak a katolikus lakosok száma.
A pógárok - arereformátus Nagyszőlősi lakói - kiöregedtek, elhaltak.
A református vallásúak kisebbségbe szorultak a katolikusokkal
szemben. A katolikusok lakodalmukat szombaton délben kezdik el,
s vasárnap délig, sőt néha estig is folytatták. av meghívott
vendégek/falubeliek/ baromfit, diót, stb, visznek allakodalmos
házhoz. Segítenek a lakodalmat megelőző napokon az előkészü-
leti munkákban is. A vendégsereg szombaton délre gyülekezik
a lakodalmos háznál. Ebéd után a násznagyok rendezik a vendégek
sorait, s elindulnak alányos házhoz elbúcsúztatni a leányt.
avbúcsúztatót az első vőfény szokta tartani. Az itt közölt bú-
csúztatót 1922-ben el is mondták. Sok helyen könyvízünek tűnik,
ennek ellenére nagyon érzelmes és helytálló a „legénybúcsúztató”
része. A templombemenet előtt a lakodalomba meghívott vendégsereg
s a falubeliek tömege is kíváncsian hallgatja avbúcsúztatót.
Az első vőfény a búcsúztató előtt a következő mondókát intézi

Ázsivajgó vendégsereghez :

Nr. "Cigánykibegedünek szünnyönmög zöngése,
Sarkantyúnak is némuljon pöngése,
Mer bucsuzásomnak most lészön kezdése.

Légyeték csendésén kicsinye, s nagyjai
E szép társaságnak egybegyűlt taggyai.
Szüntesd te is szívem nehéz fájdalmidat,
S nyelvem rebegi bucsuzó szavakat.
A madárnak is csak szomorú sirását hallani
Amidőn feldulják tanyáját.
Midőn a madarász elhorgya fijajit,
Csak sirva zokogja nehéz fájdalmait.

Látom ti is sirtek, hallom hogy zokogtok.
Kedves nevelőim, légyeték boldogok!
Kitől búcsúzzam most? - Édesapám nincsen.
Tőlem igen hamar elvötte az Isten
Temetőben nyugszik ez bizony fájdalom,
Kedves édesapám atyai áldásod adjad rám!
Az Isten is ezekért áldjon még tégédet
Sok bő áldásiban részesiccse élted.
Aggyon a mennyekbe örök nyugodalmat.

Kedves édesanyám, ha rád gondolok,
Elfogódik szívem, nem bírok már szólni,
Nem bírok jó anyám, tetőled búcsúzni.
Kedves édesanyám, tudom mint szerettél
Mint gyöngé virágot ápoltál, neveltél.
Ajóra tanítottál, arosszra intettél
Az Isten álgyon még ezekér tégédet
Fényes országába juttasa be lelked.

Kedves testvéreim, Isten most veleték
Nem mártok már többet egy tálból veleték.
Az Isten áldását kérem fejtetekre,
Oj bőven, miként harmat száll a földre.
S ahány bimbó van a kiráj kertyébe
Annyi áldás szájjon rátok éltetékben.

Nevelő atyámnak sok mindönt kívánok
Sok jó szerencsében, légyen boldogságban
Légyen részese mindönnem, s az Isten áldása
Szájjon afejére, hogy engem félnevelt idáig.

Kedves alsó-felsőszéki jószívű szomszédok,
Rátok is gondolok,
Midőn most ezuten búcsúzom tőletek.
Az Isten áldása szájjon rátok is.

Kedves leánytársaim, kik most velem vagytok,
Szép koszerutokból ime most kiválok.
De ne búsuljatok, lesz tavasz nektek is,
Kiben lesz részetek, lesz legény nektek is,
Kivel megesküdhatték.

Ajjatok élémbe sok hirös legények
Aki személyemet gyakran szemléltették.
Istentől nektek is sok mindönt kívánok.
Algyon még az Isten benneteket fejenként
Ne érezzétek eföldön fájdalmat és kint.
Az ittmaradóknak kívánunk jókedvet
Nekünk utasoknak boldog megérkezést.

Az új katolikus templom megépítéséig az esküvői menet felszalagozott kecsiken tette meg az utat a szomszéd falu templomáig. Tilos volt páratlan számú kocsin szállítani a vendégeket. A templomba menet előtt jótanáccsal látják el a hozzátartozók a vőlegényt és a menyasszonyt is. Külön külön arra biztatják őket, hogy az esküvői ceremónia után elsőnek lépjenek ki a templomból. A néphit szerint, aki elsőnek lép ki a templomból, az viseli majd a "kalapot," az parancsol a másoknak. A menyasszony cipőjébe a templomba menet előtt pénzt is szoktak rakni, hogy soha ne legyen pénzszükében.

Nr. "Az esküvő napján pénzt tősznek a lány cipőjébe,
hogy mindig sok pénze lögyön."

A néphit szerint, ha a menyasszony kékszemű gyereket akar, a templomba menet előtt fel kell néznie az égre. Viszont, ha fekete szemű gyereket akar, abban az esetben a szomszéd ház füstös kéményére kell néznie. A házasság sikeressége szempontjából az sem közöm-

bős, hogy az esküvő napján milyen az időjárás. Ha fényes, nap-sütétes idő van, egész életükben boldogok lesznek. Viszont a bo-rús, esős időben megtartott lakodalmak beárnyékolják a fiatalok házastársi életét is.

Nr." Miko' mőnnek esküvőre ,s esik az eső, akkor ojan
lőssz az életük is."

A templomi esküvő után a lakodalmas menet hazatér. Várja őket az ud-varen a cigányzene, s a kíváncsiak sokasága. A keszerus párok megkez-dik a táncot. Majd a párok szétválnak, s a fiú is, leány is fel-kéri ismerősét, rekonát. A szakácsnők sem tétlenkednek, nagyv vé-kákban/kesarakban/ viszik a felszeletelt kalácsot, kínálgatják a bá-mészködő gyerekeket, kíváncsiskodó asszonyokat, embereket. A nász-nagyok is sűrőgnek feregnak. Berral kínálgatják a vendégeket, is-merősöket. Rövid tánc után megkezdődik a zenészek vacseráztatása. A kíváncsiskodók hazamennek, csak a meghívott vendégek maradnak a lakodalmas háznál. Asztalhoz ülnek, vacseráznak. A szakácsnők minden egyes ételt külön-külön "köszöntenek" be. Sikerült néhány ilyen jőszöntőt is összegyűjtenem:

1. A leveles bekőszöntése:

Nr." Hajjunk szót urain!

Ime a husunknak párolgó leve,
Finom metéttē jó mökfűszörözve.
Mindönki vőgye a tányérgyát tele, de
Vigyázzon, hogy senki a nyévét mög nē égesse,
Mer dokterrū nincsen gondúkodva,
Hejőtte ma nekünk a cigány húzza.

Éjjön! Éjjön! Éjjön!

2. A káposzta feltalalásaker is mendanak köszöntőt:

Nr.

a/"Itt van a káposzta,
Jó friss disznóhussa
Jó mög van pácúva,
Mint a szekér guzzsā,
Beleváktam tizönkét óda^e szalonnát,
A menyasszony keresse mög benne a farkát."

b/ Nr. "Itt a jó káposzta
Kedves vendégsereg!
Itt van a káposzta,
Ez is jó eledel,
Ha nem teccik,
Nyitva az ajtó,
Mönnön el! "

3. A répa beköszöntése a következőképpen hangzik:

Nr. "Kedves hiveim!
Eszt a répát akkor ásták,
Mikor az öregapám
Háromszáz kapás után mászkát.
Igy hát tisztölt vendégsereg,
Nincs hátra más,
Duggya be a bögös a sipos liktyát."

Utoljára hozzák be a kását. A főszakácsnő kezét bekötik, jelezve, hogy kezdődik a kásapénzszedés. /Kásapénz - szakácsnők munkájának a díja/ A szakácsnő után a zenekar vezetője, a primás következik. Megkezdődik a duseltatás. A primás mindenkitől megkérdezi a kedvenc nótáját, és "duspénzért" el is játsza zenekarával.

A menyasszonynak gyakran ellopják a cipőjét. Ilyen esetben az első vőfénynek kell a cipőt kiváltania.

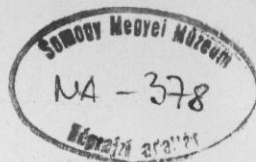
Éjfél előtt kezdődik a menyasszonytánc. Az első vőfény elkiáltja magát:

"Eladó a menyasszony! Kié a menyasszony? Az enyém a menyasszony! - s megkezdi a menyasszonytáncot.

A vendégek serbantáncolnak a menyasszonnyal. Ekkor adják oda az ajándékokat. A vőlegény még éjfél előtt megpróbálja ellopni a menyasszonyát. A vőfények azonban nem engedik ellopni, összezsavart kendővel, törölközővel elverik a vőlegényt.

Nr. " A menyasszony fejét, mikor bekötnék éfébe , előtte fognak egy kendőt, összezsavarik, a vőlegényt jó elabrikatulik, kiverik."

Éjfélkor sikerül a vőlegénynek megszöktetnie a menyasszonyát. "Elkötik" a menyasszony fejét, majd visszavezetik a vendégek közé. Az első vőfény a menyecske-tánc előtt a következő mondókát intézi a vendégekhez:



Nr." Tisztolt vendégsereg !

Itt áll előttünk az ékös menyasszony,
Hogy menyecske fejjel elősször mulasson.

Mindénki táncoljon vele egy kurtát,
Csak le ne tapossák a cipője sarkát,
Mer drágájér varták.

Inkább töngyék mög bankóvā a markát.

En kezdöm a táncot,

A többi még ráér,

Húzd rá cigány az új házaspárér ! "

A vendégek reggel felé elszélednek, hogy kipihenjék a mulatozás fáradalmait. A zenekar, a két násznagy, s az első vőfény azonban már korán reggel elindulnak, hogy láncrafűzzék a megszőkött vendégeket / láncolás/. Az utcán elhaladva az ismerősöket pálinkával, berral köszöntik, s táncolva énekelve haladnak a zenekar előtt. Ha a lakodalemba hivatalos háznál valakit ágyban találnak, láncrafűzve viszik vissza a lakodalmas házhoz. A láncrafűzött vendégeket a hozzátartozóknak kellett kiváltani az első vőfélynél. A láncolók, sa megláncoltak újból megkezdik a mulatozást. Ebéd után a vidéki vendégek "elszállingóznak", zenekarral kísérik ki őket a vasútállomásra. Délután már a szakácsnők is szabadok, ők is megkezdik saját, külön mulatozásukat.

A szakácsnők mulatozása csak a késő délutáni órákban fejeződik be. A mai lakodalmakban ezek a szokások már ritkábban érvényesülnek. Egyre jobban térthódít az egyszerű un. váresias lakodalom.

E témakörön belül dolgozom fel azokat az adatokat amelyek közvetlenül utalnak a halál előtti időszakra, a temetési szertartások szokásaira, s az utána következő időszakra.

1. H a l á l t h e z ó e l ő j e l e k

A lakodalom témakörén belül már jelentős szerepet kapott az első együtt eltöltött éjszaka. A halál időpontjának megállapításában is döntő fontosságú az első éjszaka.

Ha a férj fekszik bele elsőnek a nászágyba, abban az esetben a feleség éli túl élettársát, ha viszont a menyasszony kerül elsőnek bele a nászágyba, ő/fg/ fog meghalni először.

Az álomnak is döntő jelentőséget tulajdonítanak. Ha valaki fejeskáposztáról álmodik - közeli hozzátartozója fog meghalni. Afogfájás is különös jelentőséggel rendelkezik annak a megállapításában, hogy az illetőnek közeli vagy távoli hozzátartozója költözik e el az élők világából.

Nr."Maj ha valakinek a foga fáj álmába, és kihúzzák, ha fáj a foga, aszt tartják, hogy na, az most biztos hozzátartozója, ha nem fáj a foga, valami távoli hozzátartozója fog meghalni."

Az állatok hangjából és viselkedéséből is lehet következtetni a halál közeledtére:

Nr.a/ A betegősházná szoktak a bagók hujikkuni.

Ha a bagó hujikku, akkor az illető három napon bellü mökhā."

b/" Ha a kutya tutu- tüz lössz. Ha vonyit és lefelé tartja a fejit, akkor halál."

c./Ha a tyúk kakarékol, szöröncsétlenséget hoz a házhoz. Ijenker aszt ná nem hagyják mög, vagy elaggyák, vagy levággyák, hogy kakarékolása a maga halálát jelöncsev

A gerendapattogás, buterpattogás, tükörrepedés mind szerencsátlenséget, sőt halált hozhat a házhoz.

Nr." Ha a tükör mögreped, hét évig nem lössz szöröncse a házba még mög is háhat valaki."

Kenyérsütéskor is meglehet állapítani a halál közeledtét:

Nr." Ha a kenyér sütés közben mökhasad, halált jelönt. De ha viszont a lapáten mökfordú, biztossan vendég öszik belüle."

Karácsony éjjel nemcsak az emberi élet egyik legfontosabb eseményéről, a párválasztásról kaphatunk tájékoztatást, hanem egyben a legfájóbbról, a földi élet befejezésének tényéről is. Azt tartják, hogy aki az éjféli miséről, s körüljárja a házát, s ha meglátja a képmását a ház ablakában, még abban az eszten-

dőben örök nyugovóra tér.

Nr. " Karácsony este, ha hazagyűttek az éféli misérű, éjjē körűjárták a házat, s aki möglátta magát az ablakba, még abbaja zesztendőbe mökhāt."

Szilveszter éjjelén viszent a poharakra, tányérokra kell vigyázni. A néphiť szerint, ha valaki ezen az éjjelen poharat vagy tányért tör, össze, a következő évben meg fog halni.

2. H a l á l - T e m e t é s

A halottas háznál az első éjszakát a szomszédasszonyok, virrasztóasszonyok átímádkozzák. A temetés napján az udvaron elhelyeznek két hokedlit. Erre rakják a kopersót. A pap az udvaron búcsúztatja el a halottat hozzátartozóitól, ismerőseitől. A halotti búcsúztató után a kopersót kossin vagy " Szent Mihály leván" kiviszik a temetőbe. Az udvaron lévő hokedlikat ledöntik a földre, s a halottas ház összes ablakát kinyitják. Ha a gazda hal meg, az utódja egy pillanatra kiengedi az állatokat az udvarra, sőt a csirákat/teheneket/ az utcára is kihajtják, had bögjenek egyet velt gazdájuk után. Aki ezt el felejtí megcselekedni, könnyen megeshet vele az, hogy neki kell majd elbúcsúznia állatjaitól.

Ha a gazdaasszony hal meg, örökösének felkell kötnie a velt gazdaasszony kötényét, s meg kell belőle etetni a tyúkokat, hogy szerencsájük legyen a baremfiaknál is.

Nr. " Na mest, mökhal a gazdaasszony, akko' annak a kötényit aki hátramara & elejbeteszi és abbu öteti mög a tikekat, hogy őt is mökszektyák."

~~F~~ Fontos az is, hogy a temetés napján milyen az időjárás. Ha esik az eső ,akkor a halott megüdvözül.

Nr. "Ha esik az esső , mögüdvüzű akko' a halott, mög pénct is szektak dobni a sirba hogy a halott ne lásson semmibe szükségöt."

Az emberek sokat adnak az álonra. Ha álmukban halottaskocsit látnak, biztosra veszik, hogy esik az eső vagy a hó.

Nr. " Ha álmukba, hegyha halottaskocsit látnak, akkor az télön havat jelönt, nyáron essőt jelönt."

A temetőben lévő sírhelyet a temetés napjának reggelén ássák meg a szomszédok. Ha olyan helyre temetkeznek, ahol már előzőleg is halott volt, az örökösnek pénzzel kell megváltania a sírhelyet halottja számára.

Nr." Régi időben úgy tartották, mikor a temetőbe temetkös-
tek, ára a sírhejre temetköszték amejükön halott vót,
akkor a hozzátartozója a halottnak dob bele egy-két
fillért, hogy mögvásáruhassa a zű maga halottyának
a sírhejjet, nehogy követejje az előggye a hejjet."

Az örökösöknek nemcsak a sírhelyet kell megváltaniok, hanem a vagyont is. Ez pedig a következőképpen zajlik le:

Nr." Mikor dobálik má a kopersóba a földet, akkor a hozzá-
tartozók néhány fillért beledobnak a sírba. Aszengyák
akkor vátti mög a vagyont avvā a pénzē, hogy nē lö-
gyön szöröncsétlensége, a vagyon maraggyon mög, mer
akkor átvösz tüle mindönt."

A sír behantolása után leteszik a fejfát is .Afejfára" széfogó
ruhát- kántorzsebkendőt"/általában abrosz vagy fehér zsebkendő/
tesznek. A zsebkendőt a temetés után a kántornak szokták odaadni.

Nr." A körösztre zsebkendőt szoktak tönniē, és aszt szok-
ták odaanni a kántornak.†

3./ 8 T e m e t é s u t á n i s z e k á s o k

- a./ A temetést közvetlenül követő szokások / időtartam: 1-2 hónap/
- b./ Halottak emléke - Mindenszentek napja / november 1. /
- c./ A halottak tisztelete - sírfeliratok, sírversek.

xxx/xxxxxx

a./ A temetést közvetlenül követő szokások

A temetés után az elhunyt hozzátartozói visszatérnek a halottasházhoz. Az udvarra lavórban vizet tesznek, melléje szappant, törülközőt~~szappant~~ helyeznek el. A közeli hozzátartozók, rokonok, sírásók s a kocsis megmossák a kezüket és csak azután mennek be, a kiszellőztetett lakásba. Megkezdődik a halotti tor. A torozás este 7-8 óráig tart. Másnap vagy a legközelebbi vasárnap a halott emlékére gyászmisét tartatnak.

A temetés után 7 - 14 napig tilos mosni. "Ha valaki mégis mos," vízben áll a halottja".

Nr." Ha valakit temetnek, egy hétig nem szokott a család mosni, mēr akkor vízbe van a halottja."

Ha a családba kilenc napon belül mosnak, vízbe van a halott."

Ugyanez vonatkozik a meszelésre is:

Nr."Na most, mikor halott van, azok két hétig nem szoknak mosni vagy meszēni, nehogy vízbe lögyön a halott mindég."

Tilos a mosás és a meszelés a halottak hetében is./A Mindenszenteket megelőző hetet nevezik a halottak hetének. /

A halottak "gyakran hazajárnak". Különösképpen az özvegyasszonyok beszélnek arról, hogy uruk meglátogatja őket. Félnak tőlük. Ha azt akarja az özvegyasszon, hogy ne féljen az urától, meg kell húznia a hidegágyon a férje lábujját, vagy pedig a tetem koporsóba helyezése után a helyükre kell egy pillanatra feküdniük. Ha ezt megteszik, elmúlik a félelmük, s az uruk nem fogja meglátogatni őket.

Nr." Ha az özvegy fél az urát^u, hogy visszagy^un, mōkh^uza a hōvekujját hidegágyán, vagy mikor a koporsóba beletöszik, odafekszik a helire, hogy ne féjjon t^ule."

A hazajáró halottak ugyanazt a munkát folytatják, amit életükben abbahagytak- tartja a néphit. Így járt az öreg Berta is.

Nr."Az öreg Berta hazajárt szecs^kát v^gnyⁱ. Ő vót a mi szomszédunk. Mikor a szomszéd mōgh^hat, a szomszéd-
ba monták, hogy hazaj^ár a szomszéd, és szecs^kát v^g.

En ébredök fő, jóerőssen zörgött valami és asztán én is aszontam az uramnak, te ténleg hazajár ám az öreg Berta."

~~xxx~~

b./ Halottak emléke: Mindenszentek napja

M i n d e n s z e n t e k - a halottak napja. Mindenszentek napján a falu lakói csak délig dolgoztak, délután pedig kimentek a temetőbe saját halottjukhoz gyertyát égetni, imádkozni.

A pap a meghalt hívekért a temetőben mondott misét.

Mindenszentek napján a hozzátartozók " hazavárják" halottjukat.

Ezen a napon rétest sütnek, kiteszik az ablakba, hogy meghalt hozzátartozójuk bátrabban elvehesse.

Nr." Mindönszöntök naptján a pap ki szokott mönni a temetőbe misét szok mondani a mökhāt hívekér. És a régi böregők úty szokták tartani, hogy rétest ~~xxx~~ sütnek és kitöszik az ablakba, hogy a mökhāt híveknek is lögyön mit önni."

A rétes mellé gyakran tyúkhust is készítenek Mindenszentek napján. A délről megmaradt ételt az asztalra teszik este, azért, hogy hozzátartozójuk éjjel könnyebben tudjon enni a húsból.

Nr." Mindönszöntök naptján szoktak csinyáni rétest, tikhust, asztán ami mögmaratt déru, aszt este az asztāra tötték, és az egész éjjē ott vót azx asztalon, hogy maj a hallottak visszagyűnnek és abbu fogyasztanak."

A h a l o t t a k tisztelete: sírfeliratok, sírversek

A hozzátartozók, barátok gyakran állítanak az elhunyt tiszteletére sírkövet, emlékekoszlopot. Megörökítik az elköltözött jótulajdonságait, erényeit, de nem felejtkeznek el saját nevük megörökítéséről sem.

pl: Itt nyugszanak

LŐRINC ISTVÁN

élt: 58 évet

megh.: 1919 jan.22.

Gyászolják özvegye és

gyermekai

és

fia

ifj.LŐRINC ISTVÁN

élt: 23 évet

megh. 1918 nov. 28.

Budapesten

Gyászolják édesanyja és

testvérei

B é k e h a m v a i k r a

E s i r k ó h o l t , m é g a v i r á g i s

E l h e r v a d , h a n y í l i k e h a n t o n ,

D e a s z e r e t e t n a g y h a t a l m a

D i a d a l t v e s z s i r e n , h a l á l o n .

A p j a é s t e s t v é r e

e m l é k é r e e m e l t e t t e :

L Ő R I N C I M R E

A s í r f e l i r a t o n k a t j e l l e m z i a z e g y s z e r ű s é g , t ö m ö r s é g .
A sírfeliratok lehetnek többfélék:

- 1./ Csak az elhunyt személyi adatait tartalmazza/név, születés, elhalálozás időpontja./
- 2./Több elhunyt személy adatait tartalmazza.
- 3./ A személyi adatokat rövid, jókívánságot kifejező mondat követi.
- 4./ Közös küzdelmekre, nehézségekre utaló rövid mondat követi a személyi adatokat.
- 5./ Az elhunyt személy jótulajdonságait , egyéb pozitívumait megörökítő sírfeliratok.
- 6./ Jelmondatos sírfeliratok.

A fentebb említett csoportosítást a rendelkezéseimre álló adatok alapján végeztem. A z összes adatot azonban nem közlöm, hanem csak azokat, amelyek az egyes csoportokra a legjellemzőbbek.

1./ Az elhunyt személyi adatait tartalmazó sírfeliratok

pl: Itt nyugszik
POKLOSI REBEKA
élt 93 évet
megh. 1929
Béke hamvaira

Itt nyugszik
BECEDI PÉTER
73 évből 48 évig
lelkész
emlékére
1882 jul.12

Itt nyugszik
KIGYÓSI ISTVÁNNE
Elt
82 évet
MGH
1921.már. 16

2./ Több elhunyt személy személyi adatait tartalmazó sírfeliratok

Itt nyugsznak
BARAKONYI MARGIT
nyug. postamester
1879- 1950
és kistestvérei
IRENKE élt 3 évet
VILMA élt 7 hónapot
KÁROLY Élt 6 hetet
KÁROLY ÉLT 4 hónapot
KRISTÓF élt 4 évet

3./ A személyi adatokat rövid, jókíván-
ságot kifejező mondat követi:

pl :

1021
2. S z e r z é s é s a l k u

Biro János
H. Zoltán

A házasulandó legény megnevez 3-4 leányt. Keresztanyja és szomszédasszonyai elmennek a kijelölt helyekre tapogatózni. Erdeklődnek a család gondjai, bajai felől, majd észrevétlenül az eladó leányra terelik a szót. Megneveznek 3-4 legényt, akik szívesen elvennék feleségül a lányukat. Utoljára nevezik meg azt a legényt, aki őket küldte el szemlére. Behívják a leányt, megvizsgálják a járását, majd kiküldik a kútra vízért. Az ajtó előtt keresztbefektetnek a földre egy seprőt, s kíváncsian várják, hogy mit fog majd tenni a leány. Ha felveszi, biztosan jó, dolgos, de ha nem, akkor a szerzőasszonyok továbbmennek továbbmennek, más házakban

Itt nyugszik
TÓRÓS KATICZA
élt 15 évet
mh. 1879 dec. 6.
Béke lengjen porai
felett

Itt nyugszik
BUTOR MARISKA
élt 11 évet
meghalt dec.10
Béke poraira

4./ Kö z ö s k ü z d e l m e k r e , n e h é z s é g e k r e
u t a l ó r ö v i d m e n d a t k ö v e t i a
s z e m é l y i a d a t o k a t :

Itt nyugszik
FELSŐ JÁNOS
élt 76 évet
megh. 1934 okt.24.

+

55 éves együttküzdésünk
emlékére
emeltette b neje.
HEGEDŰS LIDIA

5./ A z e l h u n y t s z e m é l y j ó t u l a j d e n s á g a i t
e g y é b p o z i t í v u m a i t m e g ö r ö k i t ő
s í r f e l i r a t o k :

Itt nyugszik
TARANY JÓZSEFNÉ
VIDA LIDIA
Elt 63 évet
megh. 1915 febr.14

+

A jó nő és jó édesanya
emléke

Itt nyugszik
BARAKONYI KRISTÓFNÉ
MEZEY Mária
élt 45évet

+

A jó nő és édesanya
emléke

Aldás poraira

Itt nyugszik
BONC ISTVÁNNÉ
szül.
FÜLE KATALIN
megh. 1894 okt.28

+

Aldás poraira
A jó nő emlékére

emeltette: férje

A jó leánynak
Szerető testvérnek
BEGEDI ETELKÁNAK
emlékezete legyen áldott
mh. 1866 febr.

Itt nyugszik
VÖRÖS JÓZSEF
megh. 1890 jun. 29.

53 éves korában

és

PETŐ KATALIN
megh. 1910. febr. 5.

73 éves korában

+

A jó édes atya édesanya
emléke

Itt nyugszik

A hű férj, szerető

édes atya

NAGY JÁNOS

élt 73 évet

meghalt 1913 szept. 13

Emléke legyen áldott!

Gyászolják neje és gyermekei

Béke lengjen porai felett!

A hűséges férjnek
A szerető édes atyának
Az igazság és a közjó bajnokának
NAGY ISTVÁN emlékének

élt 65 évet

megh. 1909 aug. 10.

+

Béke lengjen porai felett!

Itt nyugszik

ifj. FELSŐ JÁNOS

ki 5 éven át volt

Homokszentgyörgy

hűséges községbirája

élt 48 évet

+

Felejthetetlen jó férjem!
Szereteted mindig él
Hitvesed és gyermekeid
lelkében

6./ J e l m e n d a t o s s i r f e l i r a t o k :

Itt nyugszik

BÖNDI ISTVÁNNÉ

TARANY ERZSÉBET

ÉLT 68 évet

megh. 1902 febr. 28

+

Béke hánvaira

Nem magad vagy a sirba,
Fogozzáll hozzámerősen!

S I R V E R S E K :